

מגד ירחים

ניסן

עלון חדשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל ■ גיליון מס' 126 ■ ניסן תש"ע

על משנת הראי"ה מאת הראי"ה קוק זצ"ל

"יוצונו להניח על היד לזכרון זרוע הנטויה. יציאת מצרים היתה מאורע כזה, שרק לפי מראית העין הגסה נחשבת היא לדבר שהיה איזה פעם ועבר, ונשאר בתור זכרון אדיר בתולדות ישראל, ובתולדה הכללית של האנושיות כולה. אבל באמת על ידי הכרה תוכית אנו באים לידי ידיעה, כי עצם פעולת יציאת מצרים היא פעולה שאינה נפסקת כלל, התגלות יד ד' בפרסום ובהופעה בהירה על פני ההיסטוריה של התבל, היא התפרצות אור נשמת אלהים החיה והפועלת בכל מרחבי עולם, אשר ישראל זכה לזה, שעל ידי גדלו והכשרת קדושתו, תאיר את אורה להזריח אורים גדולים בכל נאות מחשכים לדורי דורים. והמפעל העצמי של יציאת מצרים הולך הוא ופועל את פעולתו, הזרוע האלהית, אשר נחשפה במצרים לגאולתם של ישראל, היא נטויה ועומדת בהכנת המשכת פעולתה".

עולת ראייה חלק א עמי כו

חודש ניסן - לידתו של עם ישראל

יציאת מצרים מלווה אותנו כמעט כל רגע בחיינו. שבת, יום טוב ורבות ממצוות התורה - הם 'זכר ליציאת מצרים'. מה אירע ביציאת מצרים! מדוע "מצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה, שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך" (משנה תורה, הלכות קריאת שמע א, ג)

המדרש (מכילתא יתרו, א) מלמדנו כי "מתחילה לא היה עבד יכול לברוח ממצרים שהיתה סוגרת ומסוגרת", כלומר ארץ מצרים איננה רק מיקום גיאוגרפי, אלא היא 'בית העבדים' הגדול של העולם העתיק. מצרים מלשון 'מיצר', ביטוי למצב של חסימה נפשית, צרות אופקים וחוסר התקדמות, או במלה אחרת - עבדות.

חוסר יכולתו של האדם לצאת מן המוגבלות הדטרמיניסטית, להתגבר על תאוותיו וחולשותיו. זו היא נשמת אפה של התרבות המצרית. מוסד העבדות הממשי, הינו אך השלכה חברתית של האידיאולוגיה האלילית, של השקיעה המוחלטת - עד כדי אובדן חושים - במימד הגס בחיים. באין אידיאל מוסרי אשר יכבוש וירתק אליו את מכלול האישיות, הלכו והתעצבו תרבויות המנסות לספק נוחם זמני לאנושות, על ידי פתיחת הסוגר בפני היצרים האפלים ביותר אשר בנפש האדם. פולחנים ברביים כהעברת הבנים למולך, תאוות בשרים, התגודדות עד שפוך דם, ואפילו "עשיית הצרכים" - כל אלה התמסדו כמרכז התרבות האלילית.

ביציאת מצרים, מופיעה על במת ההיסטוריה אומה, המלמדת את האנושות כי ישנה אפשרות להיות בני חורין, לשרות עם אלוהים ואנשים - ולהיות "יכול להם". כלומר, ישנה יכולת להתעלות מעל מגבלות המציאות, ולגלות את המוסר, הטוב והצדק, ולחשוף את הערך בחיים. "כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי" (מגילה יג, א): תמצית עניינו של עם ישראל, היא היציאה מן המצרים העכשוויים והמוגבלים אל עולם העתיד - "אהיה אשר אהיה" (שמות ג, יד). מתוך כך, אך טבעי כי יציאת מצרים תלווה ב'עשרת המכות' ו'קריעת ים סוף', כלומר, שידוד קוסמולוגי חריף של מסגרות עולם הטבע. יציאת מצרים איננה מאורע היסטורי גרידא, זו היא נקודת המפנה

על ציר הזמן בה התברר כי ישנה חרות, מימד ערכי למציאות. שאיפתה הפנימית של האנושות, היוצאת אל הפועל בלידתו של עם ישראל, הינה - אי ההסתפקות בקיים לבדו אלא רצון לחשיפת מטרת הקיים, כפי שמציין רש"י בתחילת ספר בראשית (א, א): "ומה טעם פתח ב'בראשית'...?" - מטרת הבריאה, היא ההופעה המלאה של האומה הישראלית בארצה, 'בשביל ישראל שנקראו ראשית' (על פי ילקוט שמעוני, בראשית א).

מסיבה זו אנו אומרים "בכל דור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" (הגדה של פסח) - בכל רגע מחיינו אנו צריכים לחיות מחדש את יציאת מצרים. לשחרר את עצמנו מן החולשות, ההרגלים והמוסכמות, לתת לאור החרות להאיר בתוכנו - ו"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה". האופי הישראלי שהוטבע בנו בימי חלדנו, יתאפיין בחוסר השלמה עם היש המוגבל ובחתיירה ללא לאות לאמת: "העקשנות לעמוד תמיד בדעה אחת ולהתמך בה בחבלי החטאת שנעשו למנהג, בין במעשים, בין בדעות, היא מחלה הבאה מתוך שקוע בעבדות קשה, שאינה מניחה את אור החרות של התשובה להאיר באור חילה; כי התשובה היא שואפת לחופש מקורי אמיתי שהוא החופש האלוקי, שאין עמו שום עבדות" (אורות התשובה פרק ה, ה).

הרב חגי לונדן
ר"מ בישיבת ההסדר חיפה ת"ו

לעילוי נשמות

- אמו"ר הרה"ח ר' דוד ב"ר מתתיהו אפל (כ"ט טבת)
- ואמי מרת פסיה שינדל ב"ר שמואל הגר (ב' ניסן)
- חמי הרה"ח ר' אלתר יוסף מאיר ב"ר יואל הרשקוביץ (ה' ניסן)
- וחמותי מרת שרה רבקה ב"ר יעקב בן ציון (כ' אלול)
- מאנשי תורה ועבודה ששילבו חסידות בבנין הארץ

חבלי משיח

בדרך זו מבאר ר' אברהם אבן עזרא את הפסוק: "בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת - אמר, שתדעו שאתם בנים לה' והוא אוהב אתכם יותר מאב לבן, אל תתגודדו על כל מה שיעשה כי כל אשר יעשה לטוב הוא, ואם לא תבינהו כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם רק יסמכו עליו וכן תעשו אתם". ביציאת מצרים הקב"ה מתגלה לעולם בהתגלות מיוחדת ושלמה יותר. "ושמי ה' לא נודעתי להם". התגלות זו באה ללמד אותנו כי "אני ה' בקרב הארץ". גם הארציות וכל אשר בה, הצמצום והקלקולים, מאת ה' הם. זוהי נקודת הסתכלות שונה על המציאות ועל חיי כל אחד ואחד. במסכת ברכות (דף ס, ב)

ושלמות ללא טלטלות רבות וקשות. הם נזכרים בניסים המופלאים שעשה הקב"ה עם ישראל וחושבים כי הלימוד מן הניסים הוא שעם ישראל לא יסבול ותמיד הקב"ה ישדד את מערכות הטבע למענם. היוצרות עם ישראל במצרים, השעבוד והניסים, באים ללמד אותנו כי "כל מאן דעביד רחמנא לטב עביד". הקב"ה מנהיג את העולם ומגלה את שמו דרך עם ישראל בכל מצבי החיים. שם ה' מתגדל לא רק במידת הרחמים כי אם דווקא במידת הרחמים המסתתרת במידת הדין. כל הקשיים והייסורים באים כדי לבנות ולקדם את עם ישראל והעולם. אנו צריכים להתמלא באמונה כי "מפי עליון לא תצא הרעות". (איכה ג).

רבים שואלים מדוע עם ישראל נוצר במצרים. האם לא היה ראוי שעם ישראל יוצר בתנאים מושלמים, שהם לפי ראות העיניים, במקום שקט, ללא תרבות אחרת וללא שיעבוד ו"קוצר רוח". הרב זצ"ל כותב: "אורו של משיח יבסס את הוודאות של הטוב הגמור בהווה בכלל, ותמלא הארץ אורה ושמחה, המרעיפות משמי שמים תמיד, ואז תבוא ההכרה שטוב להודות לה' על הרעה כמו על הטובה וגם ברוחניות..." (אורות, עמ' פו). עם ישראל עבר ועובר משברים וטלטלות במישור החיים הגשמי ובמישור החיים הרוחני. יש הנבהלים לנוכח משברים אלה. הם ציפו שעם ישראל שהוא עם ה' יזכה לחיי שלוה

הרב דוד הכהן ("הנזירי")

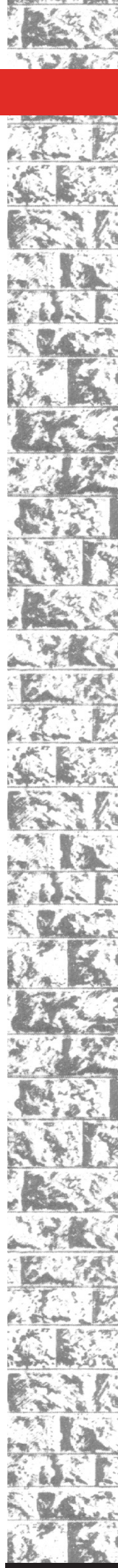
לא כנורו של דוד - דוד עצמו הוא כנור

כאן נס, שהם ברחו כדי שתתחדש מלכות ישראל! האם השואלת לא רואה שדוד מלך ישראל חי וקיים: מלכות ישראל היא גם ארצית וגם שמימית. בחוץ לארץ היו קודש רק השמים, הארץ היתה חול. כשהאישה היתה מקשה ללדת בחו"ל היו נכנסים לבית הכנסת ומחפשים את הקדוש ברוך הוא ופונים למצוא אותו בארון הקודש. כאן לא צריך לחפש דווקא את ארון הקודש, פה נופלים על הארץ ומוצאים את הקדוש ברוך הוא. אז השואלת מבינה, אם אנחנו אומרים דוד מלך ישראל חי וקיים זה גם השמים וגם הארץ. פעם אחת הייתי יושב ולומד "זוהר" בבית המדרש של רבנו הרב קוק, ובדף ה"זוהר" הפתוח לפני היה כתוב "ארץ" "ארץ", "ישראל", "ישראל", "ישראל". היה עימי שם מר ליפשיץ מייסד סמינר מזרחי וכשראה אותי מעיין באותו דף שאל אותי: האם "ארץ" זה בעיני ספירה מעולם הספירות או ישראל ממש? זה היה בשבת ואני לא מדבר בשבת. השבתי לו אבל חשבתי, והוא קרא את מחשבותי ואמר: אני מבין, אני מבין, לדעתך זה גם זה וגם זה. גם ארץ ממש וגם ישראל בשר ודם. יש כאלה שעוסקים בדוד כמו שעוסקים בעצמם ומלכלכים; חבל, יותר טוב שהיו באים לשאול שאלות. למה השואלת שואלת עליהם, הלא השואלת שואלת על דוד? הם עוסקים בביקורת המקרא ואנחנו עכשיו לומדים. מי שמבקר עומד מבחוץ אבל למה לצאת ולראות את הדברים מבחוץ כשאנחנו כבר בפנים: למה לדבר על כינורו של דוד. הלא דוד עצמו הוא כינור נפלא וכי תאמר, תאמר השואלת, וכי דוד עצמו הוא לא ניגון?

הסיסמא המוסכמת, וכך אמר לו: "שלח לי סימן: דוד מלך ישראל חי וקיים". זאת אומרת הלבנה שלנו, המאור שלנו, נולד והוא חי וקיים, אפשר יהודים, לקדש את הלבנה. ו"בשולחן ערוך", בהילכות ראש חודש, מסביר הרמ"א: "ונוהגין לומר, דוד מלך ישראל חי וקיים" שמלכותו נמשל ללבנה ועתיד להתחדש כמותה וכנסת ישראל תחזור להתדבק בבעלה שהוא הקדוש ברוך הוא דוגמת הלבנה המתקדשת עם החמה, שנאמר שמש ומגן ה', ולכן עושין שמחות וריקודים בקידוש החודש דוגמת שמחת נישואין". יודעת השואלת שבמקומות הרבה נמשלים ישראל ללבנה ואומות העולם לשמש: השמש מאירה תמיד, וישראל יש זמן של חושך, יש גם ליקוי לבנה. אבל רק על הלבנה מקדשים, הלבנה מתחדשת תמיד, אור ישראל יתחדש כמו שהלבנה מתחדשת. זה סוד הגאולה. הנה היא שואלת על "דוד מלך ישראל חי וקיים", זה מפני שישאל היום התחדש בעולם ונגלה אורו מעט. זה לא דוד באופן פרטי אלא כל כנסת ישראל חיה וקיימת. זה לא מובן על דרך הפשט! אבל הפשט זה רק אחד הדרכים לראות את הדברים. יש פרד"ס שלם, יש דרך הפשט, ולפנים ממנה דרך הרמז, ולפנים ממנה דרך הדרש, ולפני לפני דרך הסוד. אז תאמר לי השואלת: האם אפשר על דרך הפשט להבין את גאולת ישראל בימינו: האין בזה סוד מופלא: האם זה כל כך פשוט שיקום עם שישב פה, שיקומו הערבים ויברחו ויעזבו את אדמתם: איך עם בורח מארץ שלו על פי הפשט: האם השואלת לא חושבת שיש

יש לה שאלה: זה טוב. שישאלו. שרק יבואו לשאול. השואלת מבקשת גם תשובה: אבל הבינה היא הלא בשאלה... יודעת השואלת איך קוראים לבינה, בקבלה: קוראים לה שאילתא עלאה, שמהותה של הבינה היא השאלה. השאלה פותחת שערים. יודעת מדוע פותחים בהגדה של פסח בקושיות: הרי אפשר היה לומר תכף את התשובות, אלא שיש בזה סוד גדול: כשפותחים בשאלה פתוחים שערי בינה, כשהבינה משוחררת יכולים בני ישראל להשתחרר ולצאת ממצרים. השואלת מבקשת לשאול על "דוד מלך ישראל חי וקיים"? זה נפלא, זה נפלא, הלא בשאלה יש כבר התשובה. כשאומרים "דוד מלך ישראל" אומרים איש, והאיש איננו כבר, כשממשיכים לומר "חי וקיים" - אז מה חי וקיים אם לא כנסת ישראל! יודעת השואלת, אצלנו הכל מתחיל בלימוד, אנחנו כל הזמן לומדים ולימוד מתחיל במקור, האם תסלח לי אם במקום תשובה נשב קצת ללמוד. מתי אומר יהודי "דוד מלך ישראל חי וקיים"? כל ראש חודש בברכת קידוש הלבנה, אומרים קודם את ברכת קידוש החודש אחר כך אומרים, פסוקים ומסיימים במילים "דוד מלך ישראל, חי וקיים". ומניין הגיעו מילים אלו לסידור התפילה: שבתקופה שגזרה מלכות רומי הרשעה גזירות אסור היה לקדש בפומבי את החודש, והשלחים שהיו נשלחים להעיד על מולד הלבנה היו מודיעים זאת על ידי סימני סהר. והנה בגמרא, במסכת ראש השנה, מסופר על רבי שנדבר עם אחד השליחים, על

אישים ואירועים

בחיי מרן הראי"ה זצ"ל

הנציב העליון הרברט סמואל

ניסן תרפ"ג
אדוין סמואל, בנו של הנציב העליון הרברט סמואל, מבקש את רשימת שעות כניסת השבת בירושלים ויציאתה, עבור הוד מעלתה - הגברת סמואל.

שערי ציון
קובץ
מקום ליהודי העולם מולו תפנית היסטורית

שמירת שבת בבית הנציב העליון, — מזכיר הכללי של הרבנות הראשית לא"י הרח"צ רש"א ובר, קבל מאת מר אדוין סמואל בנו של ה. ס. הנציב העליון, את המכתב המענין הבא :
א. נ. אחיה אסיר תודה, אם יוכל כ' להטעיא להוד מעלתה הנכרת סמואל, רשימת השעות של קבלת ומוצאי השבת בירושלים למשך שנה זו.
בכבוד נסור, אדוין סמואל
המכתב המענין הזה, מחייב את הנהגות השלטון. המתיחסים בקלות-ידעת ובשויון-נפש אל קדושת השבת ושמירתה.

שערי ציון
קובץ
מקום ליהודי העולם מולו תפנית היסטורית

ניסן תרפ"ג
הרבנות הראשית פונה בקריאה אל הצבור הרחב לנדב ספרי תורה, למוד ותפילות עבור היהודים בחבש (אתיופיה).

ספרים עבור היהודים הפלשים, — הרבנות הראשית לא"י, פנתה בקו"ק אל הצבור העברי בא"י, להתנדב ספרי תורה, למוד ותפילות, בעד היהודים בארץ חבש (אביסנינה), הספרים לשלוח ע"ש הרבנות הראשית, ד"ר פייטלוביץ המתענין זה שנים רבות באצב היהודים הפלשים, שוהה עכשיו בא"י, ובקרוב יסע לחבש ויקח אתו את הספרים בעד היהודים הפלשים.

שערי ציון
קובץ
מקום ליהודי העולם מולו תפנית היסטורית

ניסן תרפ"ג
להלן תאור מענין של בקור הנציב העליון הרברט סמואל בחוה"מ"ע פסח "בבית הרב".

בקור ה. מ. הנציב העליון אצל הרב הראשי. — כיום ד' ג' דחוקה"פ בקר ה. ס. הנציב העליון את ראש הרבנים לא"י מרן הגרא"י קוק שליט"א "בבית הרב", ה. ס. בא בלויית אשתו הג' סמואל ומשפחתו ואחדים מספקי הממשלה, הבקור היה אינטימי ומשפחתי, ה. ס. שאל על שלומו ועל עסקיו של כל אחד ואחד ממשפחת הרב הראשי שהיו נוכחים, השיחה שארכה קרוב לשעה היתה ידידותית מאד, ונסבה גם על עניני המצב המדיני בנוגע לא"י.

שערי ציון
קובץ
מקום ליהודי העולם מולו תפנית היסטורית

ניסן תרפ"ג
הנציב העליון מתפלל בבית כנסת "החורבה".

ה. מ. הנציב העליון בבהב"ג הגדול. — כיום א' של פסח התפלל ה. ס. הנציב העליון בבית הכנסת הגדול של חרבת ריה"ה, נוכח קהל גדול מאד, בתוכו אורחים רבים מחו"ל שבאו לבקר את ארה"ק לימי החג. ראש הרבנים לא"י מרן הגרא"י קוק שליט"א, דרש דרוש מצוין על נושא החפטרה "ויריחו סוגרת ומסוגרת", שהתאימו באופן נפלא עם מצב א"י כעת ועם העכובים והמכשולים שעלית היהודים לא"י פוגשת ע"י החקים הסבוכים, הדרוש עשה רושם כביר על השומעים, וכרדתו מהבמה לחץ ה. ס. את יד ראש הרבנים בתודה.

שערי ציון
קובץ
מקום ליהודי העולם מולו תפנית היסטורית

לפרטים נוספים ניתן לפנות למרכז התיעודי ב"בית הרב".

מסופר כי "כשחלה ר' אליעזר ונכנסו תלמידיו לבקרו אמר להם חמה עזה יש בעולם, התחילו הם בוכים ור' עקיבא משחק... אמרו לו אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה: אמר להם לכך אני משחק. כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתו לוקה ... אמרתי שמא ח"ו קיבל רבי את עולמו, ועכשיו שאני רואה את רבי בצער אני שמח". ר' עקיבא מלמד כיצד להתבונן על קשיים וצרות. הייסורים באים לתקן ולבנות, ואם נתבונן עליהם כך הרי אז הם יהיו קרש קפיצה למדרגה גבוהה יותר. תפיסה זו הביאה את ר' עקיבא לצחוק גם בשעה שראה מראה נורא של שועל יוצא מבית קודשי הקודשים. לא מדובר בצחוק של חידלון ואדישות לנוכח צרות, כי אם ביכולת לראות את אורו של משיח המופיע 'בתוך' ומתוך הצרות. זו היא ראייה המביאה את האדם להשתדל יותר לפעול עם א-ל ולהודות כי 'כל מאן דעביד רחמנא לטב עביד'.

זוה עניינה של סמיכות גאולה לתפילה: האמונה הצומחת באדם מכוון גאולת מצרים והיא המביאה אותנו להתפלל על חסרונותינו וצרותינו מתוך ידיעה כי טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו.

הרב זאב קרוב ראש ישיבת קרני שומרון ת"ו

בכל עם, הפנימיות של חיי הקבוצה היא ביצור חיי הכלכלה והגשמיים.

אולם ישראל, טבע נשמתם הוא הצימאון להרגיש בכל מרחבי החיים את האלוקים.

אורות, טו

כל הגויים נתונים תחת משטר הטבע. כל שאיפתם היא למלא את רצונם העיוור, שהוא חירות שטחית בתוך עומק של השתעבדות פנימית. אבל ישראל - יצא ממצרים...

אורות הקודש ג. לג-לה

הרב יוסף גרשון הורביץ

רבה של מאה שערים, ראש ישיבת מאה שערים ודיין בבית הדין של ירושלים בראשות הרב צבי פסח פרנק

ורמיץ, רוסיה הלבנה, תרכ"ט 1869 וי"א תרל"ב - טבריה, י"ג ניסן תשי"א - 1951

ולומדיה. בשנת תרפ"ט יצא לארה"ב, כתת את רגליו בין הקהילות שקיבלוהו בכבוד גדול.

בשנת תרע"ט, כחבר בית הדין של ירושלים, היה מן החותמים על כתב הרבנות של הראי"ה קוק כרבה של ירושלים, ומאז נוצר קשר מיוחד בין השניים. הראי"ה היה מרבה לבקר בביתו של הרב יוסף גרשון הורביץ והיה מזמין אותו להתייעצויות ב"בית הרב". הרב

הרב הורביץ (ראשון מימין) בין חכמי ירושלים

יוסף גרשון הורביץ שיתף

פעולה עם הרב זצ"ל בפעילויות רבות. נזכיר כמה מהן: בשנת תר"פ עם התגברות גלי העלייה, נוצר מחסור חריף במקומות אכסון ולינה עבור העולים החדשים עם הגיעם ארצה. הפתרון שזם מרן הראי"ה, היה הקמת 'הכנסת אורחים' לעולים חדשים בשכונות ירושלים. במאה שערים סודרו 30 מיטות, בבית ישראל 20 מיטות, בבתי אונגרו 10 מיטות וכך הלאה.

בשנת תרצ"ד חתם, יחד עם הראי"ה - הרב הראשי האשכנזי והרב יעקב מאיר - הראשון לציון, על קול קורא להצלת אברהם סטבסקי שהואשם ברצח ארלוזורוב. יחד עמו חתמו גם הרבנים הראשיים של תל אביב, חיפה ורבני שכונות וגדולי תורה נוספים מירושלים.

בשנות מלחמת השחרור, הוא היה הפוסק של חברי ההגנה הדתיים בירושלים. ידוע היה לכל כי בכל הנושאים הללו הרב צבי פסח פרנק, רבה של ירושלים, היה שולח את הפונים אליו, בנושאים אלה דווקא, לרב יוסף גרשון. בגלל המצב החמור, הוא התיר גם לנכדתו רחל כהן להתגייס להגנה בשנות המלחמה. מספרים שפעם פנה בנושאים אלה, הרב יהודה לייב מיימון אל הרב צבי פסח פרנק. הרב פרנק הציע ללכת אל הרב יוסף גרשון. הרב הורביץ פסק לקולא ופניו של הרב פרנק נפלו. הרב הורביץ ששם לבו לכך פנה אל הרב פרנק ואמר לו מורנו ורבנו, כבודו יודע שלהיות רב בירושלים זה כבוד גדול אבל אני יודע שצריך לשלם על כך לפעמים בקצת גיהנום.

עם קום המדינה, היה מקפיד לעלות בכל יום העצמאות ל"בית הפועל המזרחי" ברח' חזנוביץ, לא רחוק מביתו, כדי להתפלל שם תפילות חג והודיה.

כשמרן הרב זצ"ל חלה את חוליו האחרון בקיץ תרצ"ה, היה הרב יוסף גרשון הורביץ בין החותמים, כחבר בית הדין בירושלים, על הקריאה להרבות בתפילה לרפוי"ש בתשח"י. הרב יוסף גרשון היה גם בין אלה שעמדו ליד מיטתו של הרב זצ"ל כשנצחו אראלים את המצוקים.

בערב פסח תשי"א עלה הרב יוסף גרשון לגניז מרומים ונקבר על פי בקשתו בבית העלמין העתיק בטבריה. על שמו נקרא נינו, הרב יוסף גרשון כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה" בירושלים שנוסד בנשיאות מרן הגר"ש ישראלי, בכיר תלמידיו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, ובכך נמשכת הלאה פעילותו התורנית והרוחנית ברוח הראי"ה, של הרב יוסף גרשון הורביץ, זצ"ל.

נינו הרב יוסף גרשון כרמל
ראש כולל "ארץ חמדה"
ירושלים ת"ו

הרב יוסף גרשון הורביץ עלה ארצה בשנת תרמ"ג (1883) בגיל אחת עשרה, ניש אומרים בגיל שמונה) יחד עם דודו מאמצו הרב שאול הורביץ רבה של דוברובנא, שהיה חשוך בניס. הרב שאול חיים הורביץ בעל המחבר של "כלילת שאול", נחשב לגאון בתורה. הוא היה חתנו של הרב דוד טעביל בעל ה"נחלת דוד" שהיה תלמידו של הגר"ח מוולוז'ין, גדול תלמידי הגר"א. הרב שאול חיים הורביץ היה

ממיסדי שכונת מאה שערים, בשנת תרמ"ד (1884). שנה אחר כך, בשנת תרמ"ה (1885) יסד בה את הישיבה הגדולה. הרב שאול חיים הורביץ חיתן את הרב יוסף גרשון עם מלכה בתו של ר' אברהם קרצמר. ר' אברהם היה מעשירי ביאליסטוק ועלה ארצה עם בנו ושלוש בנותיו. ר' אברהם קרצמר היה צאצא של אחותו של הגאון מוילנא ודודו של הרב חזקיהו יוסף מישקובסקי רבה של קרניק ויד ימינו של הגאון הרב חיים עוזר גרודזינסקי מוילנא, בעל ה"אחיעזר", גדול הפוסקים בדורו.

בשנת תרס"ט, לאחר פטירת דודו, נשמעו הבריאותי התדרדר בעקבות מעצרו בידי התורכים שהאשימו אותו בפעילות ציונית ובעידוד רכישת קרקעות) נתמנה הרב יוסף גרשון הורביץ, כרבה של מאה שערים והסביבה. הוא גם כיהן כראש הישיבה הגדולה שם וכדיין בבית הדין של ירושלים בראשות הגר"צ פרנק. הרב יוסף גרשון התפרסם כאחד מעמודי התורה בישראל והיה שופע חסד ואהבת הבריות. כדוגמא לאצילותו נזכיר כי כשעלה ארצה הרב מטפליק, רבי שמשון אהרון פולנסקי זצ"ל (שאצלו עשה הגר"ש אלישיב שימוש רב וממנו עיקר דרכו בפסיקה) לא מצאה עבורו משרה בבנות. הרב יוסף חיים זוננפלד פנה אל הרב יוסף גרשון הורביץ ובקש ממנו לוותר על איזור בית ישראל, כדי שגם לרב מטפליק תהיה קהילה. הרב יוסף גרשון נענה מיד ולא ראה בכך כל פגיעה במעמדו כרב של האזור כולו.

מן המפורסמות הייתה גם אהבתו המיוחדת לספרים. מסופר כי ניתן היה למצוא עומד על סולם בחנות ספרים ותוך כדי עמידה שם, היה לומד מספר שלא היה לו בספרייתו. ספרייתו הגדולה נמכרה ברובה, בעקבות נפילת בתו, שיינע ליבע אשת הרב יעקב לייב לעווי, למשכב.

גם מבחינה ציבורית היה פעיל מאד. הוא היה ממיסדי "המזרחי" בירושלים עם הרב בן ציון חי עוזיאל, ושניהם כיהנו כנשיאי הועידה הראשונה, שהתכנסה בישיבת מאה שערים. רבות הן זכויותיו בהחדרת רעיון הציונות המדינית ומחשבת "המזרחי" בקרב הישוב הישן בירושלים. הוא עודד מאד פעילות ציונית ובעקבות דודו גם יזם נאולת קרקעות ברחבי הארץ.

רבים עמדו נפעמים מול פעילותו ללא לאות למען הישיבה

עלון חדשי בהוצאת "בית הרב"
רח' הרב קוק 9, ת.ד. 6275, ירושלים 91062
טל' 02-6232560 פקס' 02-6242908

מגד ירחים

www.moreshet.co.il/beit-harav
betharav@zahav.net.il •

ניתן לקרא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il

עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: אופירה קרקובר

